

Ház a Loes folyó partján

A villa már messziről látható volt. Eltűnt és felbukkant, ahogy az első és az utolsó számú országút kanyargott a part mentén. A Batugadéból indult autóbusz közeledett a fővároshoz.

Fent, a ház előtt kellemes tengeri szél fújt. Az autóbuszban azonban kibírhatatlan a hőség, nem halkul a malacok és kutyák lármája – B1 és B2 fehérjevitaminok –, a szomorú, rühes korcsoké, amelyeket a vágóhídra szállítanak, első mancsuk szürke szigetelőszalaggal a nyakukhoz van kötve. Mindig a bal mancsuk.

Az állatok elesnek, amikor a sofőr a kormányt oldalra rántja – ez az út elválik az égszínké tengerbe hulló szakadéktól, elmenekül a fölé emelkedő kiszáradt hegyi szavannától, és behatol a parthoz simuló trópusi erdőbe. Az autóbusz lassít, visszavesz a lendületből, és megáll az út mellett. Az általa felvert por megül az út melletti *warungon*.¹ Letelepszik a főtt halakon, a csípős *ai manast*² tartalmazó műanyag edényeken. Megül a *katupán*, a levélbe tekert rizskockákon, amelyet silány péppé főztek. A por megül a leszálló utasok arcán – néhány katona, Indonéziából utazó diákok, halköteget cipelő falusiak –, a szizálzsákokon, amelyek tele vannak bételdióval, az elektromos berendezésekkel teli ládákon, a padlón guruló jackfruitokon, az összekötött lábú tyúkokon és az úton végig a térdén ülő kecskén.

Kinyújtja a lábát. A *warung* irányába néz, de az alacsony asztaloknál már minden hely foglalt, és egyébként sem éhes, nemrég hánytta ki a hegyi utakon szedett savanyú, zöld mangót. A háta mögé néz – az útra, amelyet megtett –, a két világ közé mélyedő fonálra. Átlépte Wallace, Weber és Lydekker vonalát. De a sziget gúnyolódik ezen, az út fehér bőrű, szakállas tudósok termékeinek kommunikációs iróniájává válik. Elválasztott vidékek, felosztott szigetek, szétválasztott ökoszisztémák, földrajzi terek határa megszűnik létezni, úgy, mintha a parton kanyargó út visszavarná vagy visszaépítené mindazt, amit a tegnapi rendszeralkotók felosztottak. A feje felett repülő timori zöldgalamb sem tud semmit erről a felosztásról. Fenségesen repked egyik oldalról a másikra – Ázsiából Ausztráliába, a szavannáról a monszunerdőbe, a szárazból a nedvesbe, ahogy Degrelle mondaná.

Arról a helyről, ahol tartózkodhat, a tiltott vidékre.

Egy pillanattal követi a szemével, elvezeti a tekintetével, amikor a madár felemelkedik a hegyoldal menti meleg levegő áramlatán, és nézi, ahogy eltűnik a dombon magasba nyúló épületek mögött.

A domb bezáródik a folyón átívelő híd pillére, az aszfaltos út és a hegyoldal háromszögében. A ház a domb tetején áll.

¹ Tipikus indonéz családi vállalkozás, étterem vagy kávézó. (A jegyzetek mindvégig a fordítótól származnak.)

² Tradicionális timori chilipasza.

Kóház. Kék színű falak. Széteső kerítés. Szakadt függönyök. Kivert ablakok. Korommal rajzolt vicsorgó bemélyedések.

Az épület a ragacsos bűz, a töredezett aszfalt fölé emelkedik, kék felhőben lebeg. Túlél mangosztánokkal és gyümölcsből meghajló majomkenyér fákkal körülvéve. A dombot rothadó mangó teríti be, az egész olyan benyomást kelt, mint ha a házat éppen most hozták volna ide egy jóléti vidékről, egy távoli országból, ahol az éhség nem falja fel a gyümölcsöket, mielőtt azok megérnének.

A ház vonzza. Gyenge a többnapos utazástól, tesz néhány lépést a hegy felé, nehezen lélegzik. A függöny mozog, valami a házban átszalad, az árnyék alig látszik a napfénytől fürdő külső világban.

Valaki a vállára teszi a kezét.

– *Labele. Lulik.*

Nem szabad. Nem kellene. Nem – megérti az első szót.

De hogy mi az a *lulik*, nem tudja.

Meghallja a dudát, a fiú felé fordul, aki megállította, és a haragosan rá tekintő emberek felé. Mindannyian felálltak az asztaltól, sietősen összeszedve a maradék ételt. Őt nézik a fiatal háta mögül, a házra tekintenek. Senki nem szólal meg. Nem tudja, hogy már befejezték-e az evést, vagy a sofőr sürgette őket, hogy még odaérjenek az olyan hirtelen beálló sötétedés előtt, mintha a lámpát kapcsolnák le. Vagy lehet, hogy mindez a viselkedése miatt van? Elviszik innen, hogy ne foglalkozzon a házzal.

– *Pousadene la diak* – mondja a fiú. És megismétli: – *Lulik.*

Azt nem magyarázza el, mi a rossz ebben a *pousadban*.

Az autóbusz elviszi őket a rácsos hídon a Loes túlsó partjára. Nem tudja levenni a szemét a folyóparti házról. Az alakja, a kontúrjai egyre jobban elmosódnak, a ház eltűnik, mintha sosem létezett volna. Semmit sem ért.

Nem azért utazott ilyen sokat, hogy semmit se értsen. Nem ezért repült tizenegyezer kilométert, poggyászként szállítva, küldözgetve egyik helyről a másikra, szállt át egymáshoz hasonló helyeken, és aludt a reptéri váróterem hosszú folyosóin. Nem ezért landolt éjszaka Denpasarban, és dörömbölt Nusantara pénztáráblakán, ahol megtudta, hogy hetente egyszer lehet eljutni Dilibe repülőgéppel, de csak akkor, ha bemutatja a munkáltatói igazolását. Az eladónak a munkáltatói igazolás egyenlő volt az Egyesült Nemzetek Szervezetében folytatott munkával. Ha már Dilibe repült dolgozni, akkor az csak az ENSZ számára végzett munka lehetett.

Elutazott a kompikötőbe, egy helyre, amely más idősíkhöz tartozik. Senki nem tudta megmondani, mikor érkezik a komp, amely Bimán, Maumerén és Lamalerán keresztül megy Kupangba, Kelet-Nusa Tenggara tartomány fővárosába. Tegnap kellett volna jönnie, de még nem érkezett meg. Megérkezhet akár rögtön vagy néhány nap múlva. Leült a partra a csomagokkal megrakott emberek, a hazafelé, Nyugat-Timorba tartó hallgatók, a zörgő táskahalmok, madzaggal összekötött kartondobozok, gitárzene és a tengerparti homokban lassan pisláloló tűz közé.

A hajó reggel érkezett meg. Recsegett a hullámokon, panaszkodva minden korrodálódásra, amely a törzsén éktelenkedett. Panaszkodva a monszun hullámaira, amelyek dobálták, szának izzadó testére, akiket Baliról hozott Floresbe,

Lembatára és még tovább, Timorra – a Kis-Szunda-szigetek legnagyobb szigetére, és innen északra, Ambon irányába, Celebesz északi részére és vissza délre.

A hajóút során átesett egy gyorsított *tetun* orvosi tanfolyamon, amikor valaki hozott egy kiszáradt, saját hányásában fekvő csecsemőt, a Nestlé következő áldozatát. „A mi tápszereink olyan egészségesek, mint az anyatej” – ígérik a reklámok az egész világon (nem csak a gazdag Északon), amelyekben a fehér por ragyogása megvilágítja az üvegből tápláló anya sötét bőrét, de a plakáton senki nem említi, hogy a port felforralt vízzel kell elkeverni, amit először be kell szerezni, épp úgy, mint a tűzifát, a gázt vagy a tüzelőanyagot a sütőhöz.

Belenyomnak a kezébe egy sápadt, izzadó gyereket. Még azt sem tudja, hogyan tartsa, és hogy gyógyítsa meg. A gyerek fehér habot hány. A körülötte lévő sötétségben alig rajzolódik ki az őt bámuló arcok csoportja.

Fogta a sztetoszkópot, és azt mondta magának, *dokter bedah*, mert látta a gyenyesebket, és okosan bölintott a fejével az ízületi gyulladástól meggörcsült végtagok felett, mintha többéves tapasztalattal rendelkező sebész lenne. Most eljött az idő, hogy kiterítse a lapjait. Nem túl jók. Csak egy marék gyógyszer és homályos elképzelése van arról, hogy kell őket használni, töredékes tudása és sztetoszkópja van – legalább azt tudja, melyik felét kell a fülbe dugni.

Az arcok a sötétben őt bámulják. Tele várakozással, ami ijesztő. Ez már nem játék, mert a körülötte lévő emberek nem játékban gondolkodnak. Az itt és mostra koncentrálnak teljes erejükből, mindig csak legfeljebb egy percre vannak a haláltól. Megígérte nekik, hogy ez az idő meghosszabbodik. Maga a létezése ezt sugallta. A gyerek nem tudja, hogy ennek elégnek kell lennie – a jelenlétének, annak, hogy mosolygott a fedélzeten, hazardírozott, és kiadta magát valakinek, aki nem volt.

Ez megijeszti őt. Elmúlik sok év, amely alatt a tudástöredékek megörlődnek a tapasztalat malmában, mielőtt az orvos megérti, hogy egyáltalán nem kivételes. Semmi sem áll közte és a halál között. Nem fontos, hány évet merült el benne, hány beteget gyógyított meg, továbbra is lehetséges, hogy az egyetlen feladata az emberek megtévesztése, hogy segítsen elfeledni, hogy távol tartsa azt a gondolatot, hogy meg kell halniuk.

A csecsemő túlélte, bár ő maga nem nagyon tudta, hogy mit csinál, de szörnyen igyekezett. Az utasok fellélegeztek, mintha ezen a rozsdás ócskavason sikerült volna túlélniük a vihart.

Ez után az éjszaka után elkezdett *tetunul* beszélni. Töredezetten és primitív módon, alig néhány mondatra korlátozottan. Nem tudta, hogy Timort most már örökre azoknak az első szavaknak a lencséjén keresztül fogja észlelni, amelyeket ezen a nyelven kimondott: „*Moras saida?*” Mi fáj? Milyen betegséged van? E két szó miatt nehéz lesz másként tekintenie a szigetre és annak lakosaira, mint a tökéletlenség lencséjén keresztül. Éppen csak a vége felé jut el a lábadozás szakaszába, és lehet, hogy az ellenállóképességnek ezzel a szenvedéssel szemben lesz a legnagyobb sikere.

De eközben még semmit nem tud erről, fürdözik a helyi dicsfényben, négy hosszú napra a hajóút fedélzeti celebjevé válik, és a további, tanácsára váró betegek sora csak megerősíti őt ebben a téves meggyőződésben.

Kupangban átszáll a kompról a rozoga *bemóra*³, amely tele van ragasztva a popkultúra távoli, nyugati sztárjainak fóliából kivágott képeivel, amelyeket a helyi követőik alkottak: szirupos Britney, Madonna, Michael. Így utazik, megsüketülve Shakira fájdalommal – bár az eladásokat ez növeli – és őszinteséggel előadott dalától:

It's alright, it's alright
The planet's split in three
'Cause, I'll keep on selling records,
And you've got your MTV

A kivilágított városban utazik, amelyet átítat a mindent körülvevő basszus, amely kopott műbőr ülések alá beszerelt hatalmas mélyládákból szól, ránéz a műszerfalra, amelyet plüssmackók serege takar. Diadalmasan szállítják tizenéves rózsaszínre, zöldre és sárgára festett hajú sofőrök, akik hangosan jelzik indonéz nyelven az egész városnak, hogy íme, ők hozzák a hatalmas orvost. Lehet, hogy ezt csak képzelem, mert már ittas, mivel mindenki barna, savanyú alkohollal kínálja. Amikor odaér a sötét úton a város határán álló faluba, már részeg, és csak a bételdió után tér magához. Mindenfelé piros nyálat köpköd, amely kiváltja a házában összezsúfolt emberek nevetését, érzi, hogy józanodik, megint leisz-sza magát a pálmaborból főzött arakból, és végül elalszik az összegyűlt emberek figyelő tekintete mellett.

Kristálytisza elmével ébred. Gondosan megborotválkozik gyerekek asszisztálása közepette. Rizsföldek terülnek el előtte. A nap épp csak elkezdett sütni. A fény kifejező, még a zöld sem fakult ki. Lát egy öregot, aki kapával a vállán munkába siet, és feleleveníti magában Kapuściński szavait, mely szerint a munkába igyekvő paraszt egyesíti magában a világot.

Ő nem tapasztal ilyen egységet ebben a pillanatban.

Lehet, csak este tapasztalja meg, néhány száz kilométerrel odébb, az Atambuába tartó idegesítő utazás után, amely a szigetet átszelő hegyláncokra felkaptató, kanyargós úton vezetett. A városban átszáll egy rozoga *ojekre*,⁴ és két tizenéves fiú sietősen elviszi a határ felé. Kitartóan próbálnak valamit elmagyarázni a napra és az órára mutatva. Száguldanak a kanyargós úton, a töredezett aszfalton, amelyen hét évvel korábban a másik irányba, a felgyújtott Kelet-Timorból Atambuába tartottak az indonézpárti katonaság gyűjtogatói. Lassan, zsákmánnyal megrakottan haladtak, a kezük még koszos volt a koromtól, meghajoltak az elrabolt javak súlya alatt, pick-upokon generátorok alkatrészeit szállították, a hátukon rézdrót tekercseket cipeltek, semmit nem hagytak a véletlenre, módszeresen áthozták a hátukon az egész országot a határ túlsó felére. Mögöttük több mint tízezer ember vonult – azt mondták nekik, hogy az indonéz kormány vége a világ végét jelenti, hogy az indonézek után nem marad semmi, csak egy fekete lyuk a földön, fehér folt a térképen. A gyűjtogatók teljesítették az ígéretüket, útközben feldúltak minden iskolát, felgyújtották a kórházakat, meg-

³ Kisbusz.

⁴ Kismotor.

semmisítették a hidakat. Lassan mentek, de nem volt idejük megvárni, míg az általuk felgyújtott ház a folyónál teljesen leég. Ott maradt utánuk nyomként.

Ő eközben egyre jobban sietett. A robogók meredek ösvényen hajtottak felfelé, mire végre a kétütemű motor nyögésének kíséretében elhagyták a csúcsot, és eltűntek a folyó menti épületek felé. Mindezt a semmiért. A határ zárva van. A sorompó elhagyatott. A határőrök már hazamentek, az őrk felakasztották a puskákat a szegre, és levették az egyenruhát. Az őrhelyen csak rendőrök maradtak, de az ő feladatuk az volt, hogy ne engedjenek át senkit. Megkönyörülnek rajta, mivel a fiúk Atambuából már rég eltűntek, a nap pedig egy pillanat alatt lebukott a hegyek mögött, amelyeket épp csak most ért el nagy nehézségek árán.

Kinyitják neki a cella ajtaját, és megengedik neki, hogy itt aludjon. Lefekszik, de valamilyen elromlott készülék nem hagyja aludni, egy hidraulikus pumpa, amely szabályos időközönként csukló hangot ad ki, amikor visszaér a vízbe. Végül a zajtól kimerülve elindul a zajforrás irányába, csak azért, hogy megtalálja a narancspálmáktól tarka gekkót, amely a szemét nyalogatja.

– *Toke-toke* – mondja a háta mögött az egyik rendőr. Szerencsét hoz.

Visszamegy a cellájába, a rendőrök kikapcsolják a generátorokat, a ventilátorok megállnak, fojtó levegő reked meg a feje fölött. Kint éjszakai rovarok vannak. Néhányuk hangja esőre emlékeztet, másoké érzéki csalódásra. Hallgatja a rácson, a majdnem a faluig húzódó erdőn, a tenger morajlásán keresztül megszuirt hangokat, és eszébe jutnak Hakim Bey szavai: „és hiszen a régi, összekarcolt lemez késő éjjel lejátszva is tartogat magában valamit – a megvilágosodás kitérését, amely megvilágítja a közvetítés minden szintjét, ezáltal válva paradox módon jelenvalóvá”.

És épp csak most érzi talán a tapasztalat egységét. Bár emellett érzi a mindent körülvevő szomorúságot is.

Reggel későn nyitják meg a határt. Idegesen kering a közelében, a folyópart mentén mászkál, eljut a partra. A homokban vízből kihúzott *outriggerek*⁵ vannak felhalmozva, oldaltámaszaik az ég felé nyúlnak. Segít az egyiket behúzni a vízbe. A halász intéssel invitálja a fedélzetre.

Messze kihajóznak a tengeren. A nap elviselhetetlenül süt, és amikor végre megérkeznek a helyszínre, megkönnyebbülten ugrik a vízbe. Az aranyszínű algával benőtt korallzátony remeg a napfénytől. Mélyebbre merül. A kövek alatti üregből kibújik egy nagy sáskarák, és láttára felborzolja magát – az éles ollók védekező röppályát írnak le –, de rögtön eltűnik az odújában, mert megijedt egy közelben úszó gömbhal árnyékától. Mellette a mélyben lebeg egy tintahal; felméri értelmes szemével. Közeledni kezd hozzá, hogy jobban megnézze. Nem kerül erőfeszítésébe, a négy szíve zöldeskék vért pumpál a tintahal aragonit csontjaiba, és feltölti a benne lévő vizet gázzal. A tintahal remegő, pszichedelikus üzenetet küldött felé. De nem volt válasz. Ez az oldal fehér maradt. Az ignorálás miatt az ideges tintahal, amikor próbálja megérinteni, gyorsan fluoreszkáló anyagot lő ki, és elúszik, tintafelhőt hagyva maga után.

A fejében lüktet az óceán, és hogy ne fulladjon meg a víz alatti világtól, a felszínre menekül a káprázatok elől.

⁵ Kenu.

A halász vigyorog, és nyújtja a kezét, behúzza az *outrigger*-be. A kenu fenekén a papagájsügérek gyorsan elveszítik szivárványszínüket, csőrükkel kaparják a levegőt.

– *Timor* – mosolyog a halász, a víz alatt megbúvó zátonyra mutatva.

– *Barat?* – kérdezi az indonézt.

– *Timor Timur.*

A halász elevez a partig, és ott kirakja. A határfolyó torkolata valahol nyugaton található. Már Kelet-Timorban van. A másik oldalon találta magát, semmilyen nyomot nem hagyva maga után. De hiszen ez lehetetlen.

Egyelőre visszamegy Indonéziába – a part mentén egészen a kiszáradó folyótorkolatig. A határhídon álló katonák felé lengetik a kezüket, hadonásznak a puskákkal. Visszaint nekik, és figyelmen kívül hagyva haragos kiáltásaikat, visszamegy a cellában hagyott hátizsákjáért.

És most a határ – ügyetlenül elválasztva a körülötte lévő erdő masszájától. Gödrös út, amely cikkcakkokban vezet át a folyócska fölötti hídon, gyerekek fal-kája, akik egy dollárért meghajolnak az utasok batyui alatt.

Határállomás – átmeneti átjáró a végből a semmibe.

Hely, amely kétségbeesetten akarja megtalálni önmagát az egymásba kapaszkodó országok széttépett földrajzában.

Ott – alacsony kőházak, a hatalom széle.

Itt – barakk és a vámosok asztala hullámpala alatt elhelyezve. Emögött néhány száz métert kell menni, hogy eljussunk a semmibe: három túlázott stand kirakott krékerekkel és lefóliázott poharakban vízzel. Azt mondják, hogy ma már nem lesz autóbusz, nem lesz semmi, nincs semmi. Még ez a semmi is képes megszervezni magát.

Messziről motorok bőgését hallja, a levegőbe felszálló porfelhő úgy hat a kifáradt örökre, mint az ostorcsapás – felugranak, felhúzzák az egyenruhát, megigazítják a fegyvert, de ez sem használ sokat, mert mégiscsak úgy néznek ki, mint a csavargók, összehasonlítva azokkal, akik az ENSZ fehér járműveiről kirajzanak.

Ma ellenőrzés van a határon, ma álmok és havi jelentések szövege jön létre. Számolja a fejeket, a helyi képességek növekedését számolja. A mai *capacity* mínusz a tegnapi *capacity* – az ellenőrök a szent szót mormolják, amely legitimizálja ittlétüket. Delta. Vagyis változás. Minden azért van, hogy az ENSZ bürokratikus gépezetébe üzemanyagot termeljenek, igazolják a kifizetett béreket, prémiumokat a katonai tevékenységben elvégzett munkáért, és visszatérítsék a trópusi vidékekre tett utak költségeit, ahol ki lehet pihenni az emberi szerencsétlenség növekedése okozta stresszt.

A haladási nyilvántartást északi szépségű szőke férfi vezeti. Mosolya nem csupa megvetés – a mosolya nincs itt, biztosan Csádban, Ruandában maradt, elolvadt ezeken a túl forró helyeken, ahova teljes hévvel indult, csak azért, hogy ott elveszítse a lelkesedést.

A tiszt széles karimájú kalapot visel, a nyakában kendő, tehát először ausztrálnak nézi. Emlékeztethetné Kilgore ezredesre az *Apokalipszis most*-ből, ha nem inkább Nicholson ezredesre emlékeztetné a *Híd a Kwai folyón*-ból.

A katona megfagyasztja színtelen szemének pillantásával. Undorral tekint rá,

mint egy betegre vagy leprásra, mintha ichtiózisban szenvedne, vagy egy másik szörnyűségben, egy kifakult tizenkilencedik századi mouleage-ból.

Meglepetten áll meg az elmosódott íriszek látványától. Magyarázza, hogy orvos, hogy utazik... önkéntes...

Az ezredes tetőtől talpig végigméri: a cipők sárosak lettek tegnap a rizsföldön, a nadrágja szakadt, koszos a többnapos utazástól, a fehér ingjét átizzadta és az arca csíkos a portól.

– *Who are you with?* – kérdezi tagoltan a katona, megnyomva a „with”-et.

– Egyedül – válaszolja.

– Nem. Kivel. Milyen szervezettel? ENSZ? Oxfam? Plan?

– Egyedül – ismétli meg.

A tiszt elfordul. Már nem szentel neki több figyelmet. A timori őrség vezetőit figyel, rövid megjegyzéseket tesz, amelyeket a tolmács hosszú mondatokkal helyettesít.

– Az autóbusz nem érkezett meg. El tudnátok engem dobni? – kérdezi, de senki nem néz rá, senki nem figyel rá. Egyedül van. Senki nem küldte őt. Senki nem áll mögötte.

– Dan Murphy? – A megszólított katona megismétli a kérdést a bajusza alatt. Ez semmit nem mond neki, ez senkinek semmit nem mond az egész szakaszból. Dan Murphy számukra a következő senki.

Ki áll előtted, és ki mögötted? Ki van melletted, kit ismersz, ki fizet neked?

Mert ha egyedül vagy, a hajaddal, az arcoddal, a szláv akcentusoddal, a gyűrött ingeddel és a koszos nadrágoddal, akkor egyedül maradsz.

Boldogulj. *Unauthorised* vagyunk, hogy elvigyünk az UNMIT járműveivel olyan személyeket, akik nem tartoznak a misszióhoz.

Eltűnnek, otthagya őt a porban és a homokfelhőben. Batugade ismét a kísértet-vámosok, a kifehéredő nap és a múlt lidérceinek kezébe került.

Chega! azt jelenti „elég”. Egy vaskos jelentés is ezt a nevet viseli, az indonéz megszállás alatt elkövetett szörnyűségek krónikája, egy könyv, amelyben egymás után jegyezték fel a gyilkosságokat és a holttesteket. Csak azokat a szörnyűségeket, amelyeket minden kétséget kizáróan bebizonyítottak. Minden megcáfолhatatlan bizonyítékot az 1975 és 1999 között elkövetett gyilkosságokról. Azok módját, helyét és idejét.

Batugadét ötször említik.

Bonifacio Barreto, az ellenállás tagja, a Kodim Maliana csoport és a Saka Loromonu milícia vitte el. Batugade partján gyilkolták meg, testét a tengerbe dobták. Ez 1999 májusában történt.

Ugyanebben a hónapban az indonéz hadsereg támadása során meggyilkolnak tizenhárom személyt. A holttestek problémájának megoldása ismét a Saka Loromon hadseregére maradt. A holttesteket elvitték a batugadei partra a régi portugál kikötő közelébe, homokzsákokat kötöttek rájuk, és beledobták a tengerbe. A meggyilkoltak névsora: Manuel Barros, Julio Barros, Domingos Gonçalves Pereira, José de Costa Guterres, José Abel, Francisco Paixão, Fatima Martins, Martinho Maques, José Barros Soares, Lorenço dos Santos Gomes, Joaquim

Monteiro Gonçalves, José Moniz de Cunha, Damião da Cruz és Daniel Barreto. José Barros Soares tizenkét éves volt.

Szeptember 9-én további tizenhárom, Timor függetlenségéért küzdő személyt végeztek ki – egy csoportot, amely a folyó partján bújt el. Lamberto de Sá Benevides, Abilio Marques Vicente, Augusto dos Santos Marques, José Barreto, Pedro Luis, Lucas do Santos, Luis Soares (Luis do Santos), Jeroni Lopes, Domingos Titi Mau – utasították őket, hogy térdeljenek le. Az indonéz őrmester odament, és sorban lelőtte őket. Négyen maradtak – Manuel Magalhães, Carlos Maia, Ernesto da Coli és Paul da Silva – őket külön-külön ölték meg. Manuel Magalhães és Colit először lelőtték, majd később leszúrták. Carlos Maiát késsel gyilkolták meg. Paul da Silvát többször meglőtték. Minden lövés után próbálta megadni magát.

A testüket Batugade tengerpartján ásták el.

A Halilintar hadsereg tagjai szeptember elején megölték Francisco Nafant Batugadéban.

Szeptember tizedikén a Firma milícia tagjai három szabadságharcost vezettek el házaikból Leo Lima faluba. Szeptember tizenötödikéig fogva tartották őket, amikor a kivégzésnél jelen lévő Firma-parancsnok, Joaquim Maia parancsára kettőt közülük – Jorgé Mau Loe-t és Elias Pirest – késsel meggyilkolták.

Ezek csak azok a gyilkosságok, amelyeket Batugade – egy nem túl nagy timori város – adminisztratív határain belül követtek el.

Ez biztosan láz. Forró homlokát az üvegnek támasztja, de ez sem segít. A hőség enyhült, de még nem tűnt el. Az autóbusz látványára szétrebbenek az utcákon kódogó csoportok, egyre több az épület. Elkerülik a főváros nyugati szélén emelkedő Dili Rockot, elkerülik Tasi Tolu terminálját – ahol *bemók* és autóbuszok sora várakozik, amelyek innen indulnak az ország nyugati és dél-nyugati részére –, ők pedig haladnak tovább az egyre sűrűbb helyi épületek között. Behajtanak a körforgalomba, ahol unott rendőrök állnak Malajzia és Zimbabwe jelzésekkel. A rendőrök szemükkel követik a buszt, és sokatmondóan a pisztolyokra teszik a kezüket, figyelve, ahogy a fehér sátrak városából az autóbusz látványára kamaszok és tömött zsebű férfiak csoportja szalad ki.

Az utasok elhúzódnak az ablakoktól, valaki őt is elhúzza. Nem tudja, miért, nem engedi betuszkolni magát a kecske tőgyei és a tyúk lábai közé. Az autóbusz elhagyja a körforgalmat, amely – amennyire ki lehet olvasni a kövekkel megdobált tábláról – Nicolau Lobato nemzeti hős után kapta a nevét. Lobato, akit hároméves partizánharc után a saját bátyja árult el, szenvedések közepette halt meg, miután Prabowo Subianto hasba lőtte. Lobato fejét elküldték Suharto elnöknek. Megörült ennek az ajándéknak, olyannyira, hogy Subianto feleségül vehette az elnök lányát, és az egyik legprominensebb indonéz politikus lett belőle.

Maguk mögött hagyják a körforgalmat, és a rácsos híd túloldalára hajtanak, amely a Loes folyó feletti híd miniatúrája, elhagyják a széteső lemezházak, a szétterített, kínai írásjelekkel fedett dobozok, a szizállal tömített viskók, a hullámpalából készült konstrukciók sorát. Már a látványuktól is melegünk lesz. A folyó tele van derékig sáros emberekkel, inas, homokzsákokért hajladozó, a mozsaras patakban a rozsdás tengelyig merülő teherautóhoz mászó férfiakkal. Ez a

patak minden, ami a Comoro folyó után megmaradt – a folyó meghalt messze a parttól, kihalt, alig éled újjá a hegyekben, a belső területeken.

A túlparton kezdődtek a kőházak, a kék színű villák, amelyek romosak és elhagyatottak, a folyó menti házakhoz képest mégis tele vannak élettel, annak ellenére, hogy a település fölé magasodik az égszínkéék csempékre helyezett állati koponyákkal ijesztgető temető.

Behajtanak egy gazdagabb kerületbe. A házak sokkal gondozottabbak, legalábbis így tűnik, erre következtet az elbarikádózott ajtók közti csillogásból, a magas, homokkal körülvett kerítésekből, de még inkább a kiemelkedő farakásokból és a kerítések tetején kifeszített vadonátúj, csillogó szögesdrótokból.

Az út két párhuzamosan futó ösvényre ágazik. Az autóbusz lassít, kikerüli a homokzsákokból és fatorlaszokból készült akadályokat, a lustán figyelő katonákat, akik az ausztrál nagykövetség megerősítésére vigyáznak, a vasáruval teleagatott fiúkat, akiket hervadt rózsaszínre égetett nap, türelmetlenül várják az őrsegváltást a követség pompás épületének fénylő fehérsége alatt. A sofőr félrerántotta a kormányt, mert az útra ugrott egy kutya, amelynek első mancsa a nyakához volt ragasztva vastag ragasztószalaggal. Utána egy csapat tinédzser rajzott ki, kővel dobálva a kutyát, macsétékkel hadonászva. Egyikük megállt, és az autóbusz üvegéhez tapadt *malae-ra*⁶ bámult.

A fiú kiáltott valamit a többieknek. A kiáltást elnyelte a motor kattogása, de azok így is megálltak. Sarkon fordultak, és az elhaladó busz irányába néztek. Most már mindannyian hangtalanul mozgatták a szájukat, hogy egy pillanat múlva a távolodó jármű után fussanak. Nézte, ahogy futnak a lilásfekete füstgomolyagban, és látta, ahogy a rozsdás macsétékkel hadonásznak, megbotlanak a saját lábukban, és egymásban, majd végül szitkozódva megállnak. Tehetetlen banda, amelynek elmenekült a zsákmánya.

Ezalatt utcagyerekek egy csoportja nyugtalanságot váltott ki a sétálók, a poros utcával szemben tápiókgagyökeret áruló kofák, a piszkos vízben áztatott temphekockákat árulók között. Elkezdték összeszedni a portékájukat, és elbújni az egyre növekvő és közeledő fiúcsoport elől.

Tehetetlenül nézte az eseményeket, nem ilyen fogadtatásra számított. Megtörtén össze kellett húznia magát, elbújni a fotelek között, amikor a dühöngő csoporton keresztül áthajtott az újdonságtól csillogó Dahon összecusukható biciklin egy zsíros, kopaszodó, verejtéktől gyöngyöző *malae*. A varázslat elillant – a csoport, amely meg akart ölni, hirtelen értetlenül megállt. Vajon utána futottak kíváncsiságtól, gyűlölettől fűtve, valamilyen eseményre várva, vagy csak a soron következő fehérre festett autókaraván után? Vajon barátságosan integettek a macsétékkel, vagy ezek ugyanazok a macséték voltak, amelyekről az országban tudósítók írtak: „Kelet-Timorban a macséték és az sms-ek irányítanak”?

Nem tudja megmondani, de egyet biztosan tudott: a láza emelkedett, hányinger kezdte bolygatni a gyomrát, váltakozva öntötte el a forróság és a hideg veríték. Ide-oda rángatta, az elméje ellenségként fogta fel a környezetét, hogy egy pillanat múlva úgy érezkelje Dilit, mint minden más ázsiai várost, amelyben eddig járt. Nem vette észre, amikor az autóbusz megállt, és valaki ledobta a tetőről

⁶ *Malae*-nak nevezik az idegeneket Kelet-Timorban.

a hátizsákját. A kapun, amely előtt kitették, egy kis kék tábla hirdette: BAIRO PITE CLINIC.

Érzi, hogy nedves a talpa; felemeli. A vizesárokban áll, amely a kis parcellákra osztott zsúfolt barakkok között vezet. Hirtelen leszáll az alkony. A város megváltozik. Egy pillanatig csend van és sötétség. Néhány másodperc múlva a sötétség szertefoszlik a petróleumlámpák, a generátorokban égő kőolaj bűzében, a haldokló gépek ritmusára lüktető fény zajában. A gépek azonban nem boldogulnak, csak egy pillanatig nincs sötétség. Az utcák egy rövid időre ragyognak fel, ami után az áram leáll, a kifulladt elektromos hálózat szétesik, és minden fény kialszik.

A klinika előtt áll. Senki nem várja. Egy pillanatig áll ott, és végre megérti, hogy a fiúk, akik utána futottak a macsétékkel hadonászva, nem akarták bántani. Nem akarták üdvözölni. Vele szemben és mellette rohantak. Csak ürügy volt. A város nem volt sem ellenséges, sem barátságos. A városnak közömbös volt.

Felveszi a hátizsákját, és elindul a fény irányába. A sötétben megy, és nem lát semmit. Más érzékeit kell használnia. A többit elképzelnie. Ettől a pillanattól kezdve ez már így lesz végig.

KOCSIS ADRIENN fordítása